

Pekkarisen työryhmän raportti pohjustaa seuraavaa eläkeuudistusta

JAAKKO KIANDER

Ylijohtaja Jukka Pekkarisen johtaman eläkekysymysten asiantuntijatyöryhmä julkisti raporttinsa 31.10.2013 (ETK 2013a). Työryhmän asettaminen oli keskeinen osa työmarkkinajärjestöjen keväällä 2012 solmimaa työurasopimusta. Siinä sovittiin vuonna 2017 toteutettavasta eläkeuudistuksesta, jota pohjustamaan asetettiin silloin valtiovarainministeriössä ylijohtajana toimineen Jukka Pekkarisen vetämä työryhmä. Ryhmän jäseniksi kutsuttiin Jukka Rantala ja Hannu Uusitalo Eläketurvakeskuksesta (ETK), ylijohtaja Outi Antila sosiaali- ja terveysministeriöstä, professori Olli Kangas Kansaneläkelaitoksesta, johtaja Seija Ilmakunnas Palkansaajien tutkimuslaitoksesta ja toimitusjohtaja Vesa Vihriälä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta (ETLA) sekä oikeusneuvos (ja KEVAn entinen varatoimitusjohtaja) Timo Viherkenttä. Työryhmän asiantuntijasihteereinä toimivat tohtorit Mikko Kautto ETK:sta ja Tuulia Hakola-Uusitalo VM:stä.

Työryhmän toimeksiannon – samoin kuin kaavailun eläkeuudistuksen – taustalla on laajalti tunnistettu tarve pidentää suomalaisten työuria niiden loppupäästä. Käytännössä tämä tarkoittaa pyrkimystä keskimääräisen eläkeiän nostamiseen. Tavoite eläkeiän nousulle on määritelty kolmikantaisesti ja hämmästyttävän täsmällisesti: työmarkkinajärjestöjen sopimusten ja pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan vuoteen 2025 mennessä keskimääräistä eläkeikää mittaavan, 25-vuotiaan henkilön eläkeiän odotteen tulisi kohota 62,4 ikävuoteen. Pekkarisen työryhmän tehtävänä on ollut pohtia sitä, riittävätkö eläkejärjestelmän nykyiset kannustimet – superkarttuma ja elinaikakerroin – tämän eläkeikätaavoitteen saavuttamiseen. Vuonna 2012 indikaattorina oleva keskimääräistä eläkeikää mittaava luku oli 60,9 vuotta. Vuoteen 2025 mennessä eläkeiän tulisi siten nousta 1,5 vuotta

(eli 1,5 kuukautta vuodessa), jotta tavoite saavutettaisiin. Työryhmän tehtävänä oli arvioida sitä, onko tämä tavoite saavutettavissa ilman vanhuuseläkkeen alarajan nostamista.

Raportin rakenne

Työryhmän raportti *Suomen eläkejärjestelmän sopeutuminen eliniän pitenemiseen* on 273-sivuinen teos, jossa kuvataan suomalaista eläkejärjestelmää ja siihen tehtyjä muutoksia erittäin asiantuntevalla tavalla. Suurin osa raportista on tulevien eläkeratkaisujen taustoittamista. Ryhmän tehtävänä ei ollut tehdä suosituksia, mutta siitä huolimatta sen arviot ohjaavat tulevia ratkaisuja tiettyyn suuntaan.

Raportin alkuosa muodostuu laajahkosta päätäjille suunnatusta yhteenvedosta. Ryhmän päätelemät on esitetty 20 sivun mittaisessa luvussa. Tiivistelmäksi luku on pitkä, mikä ehkä osaltaan kuvastaa sitä, ettei ryhmän ollut kovin helppoa löytää yksinkertaisia johtopäätöksiä.

Raportin varsinainen aloitusluku koostuu suomalaisen eläkejärjestelmän kuvauksesta ja siihen vuosien saatossa tehtyjen uudistusten esittelystä. Painopiste on 1990-luvulla tehdyissä säästöpäätöksissä ja vuoden 2005 mittavassa eläkeuudistuksessa, jossa nykyiset toimintasäännöt luotiin.

Luvussa 2 käydään läpi eläkejärjestelmän uudistustarpeesta käytyä keskustelua. Tämän hetken uudistustarpeen lähtökohtana pidetään yleensä pääministeri Matti Vanhasen lausuntoa vuodelta 2009 (Rukalle suuntautuneen hiihtoloman jälkeen), jonka mukaan vanhuuseläkkeen alaikäraja pitäisi nostaa 65 vuoteen. Raportissa taustoitetaan hyvin Vanhasen aloitetta ja kuvataan niitä reaktioita, mitä se sai aikaan kolmikanassa. Näiden tekijöiden lisäksi eläkesoppaa ovat

hämmentäneet ulkopuoliset asiantuntijaorgaanit (EU-komissio, IMF ja OECD) sekä talousneuvoston asiantuntijat, jotka jo vuonna 2007 – eli käytännössä heti edellisen uudistuksen tultua voimaan – alkoivat vaatia eläkeiän nostoa.

Eläkeiän nostaminen sai lisävauhtia vuonna 2008 alkaneesta talouskriisistä ja sen seurauksena syntyneestä julkisen talouden kestävyysvajesta. Kestävyysvaje oli myös Vanhasen aloitteen perusteluna. Raportin luku 3 käsittelee kestävyysvajetta ja sitä, miten eläkejärjestelmä siihen liittyy. Eläkeiän nosto ja työurien pidentäminen ovat jatkuvasti olleet esillä keskeisinä keinoina supistaa kestävyysvajetta. Avainasemassa ongelmien taustalla on väestön ikärakenteen muutos ja siitä seuraava jyrkkä vanhushuoltosuhteen nousu vuoteen 2030 mennessä, mikä osaltaan on helpottanut eläkeuudistuksen perustelemista.

Raportissa pohditaan myös eläketurvan sosiaalista kestävyttä (luku 4). Aihe on hyvä ja tarpeellinen. Eläkejärjestelmään on 1990-luvulta lähtien tehty monia muutoksia, jotka leikkaavat tulevia eläke-etuuksia. Keskimäärin etuustason arvioidaan pysyvän riittävänä, mutta riskinä on, että yhä suurempi osa altistuu eläkevuosinaan köyhyysriskille. Riski on suurin yksinasuvilla ja niillä, joilla pienet ansiot yhdistyvät rikkonaiseen työuraan. Varhainen työkyvyttömyys lisää myös köyhyysriskiä. Luvussa osoitetaan, että ajoittain huolenaiheeksi nostettu eri sukupolvien eläkejärjestelmästä saama hyöty vaihtelee, mutta ei kuitenkaan kovin paljon. Nuoremmilla sukupolvilla ei siten ole vahvoja perusteita sille, että niitä kohdeltaisiin huonommin kuin suuria ikäluokkia.

Luvussa arvioidaan varttuneiden eli 55 vuotta täyttäneiden työntekijöiden työllisyyden kehitystä 2000-luvulla. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 55–59-vuotiaiden työllisyysaste on parantunut noin 14 prosenttiyksikköä vuosina 2000–2012. Saavutusta voi pitää erinomaisena, varsinkin jos ottaa huomioon kokonaistyöllisyyden heikentymisen vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Vielä enemmän on kohonnut 60–64-vuotiaiden työllisyys. Kun tästä ikäryhmästä oli vuonna 2000 työssä vain 23 prosenttia, oli vuonna 2012 työllisyysaste kohonnut jo 42 prosenttiin. Suurin osa tästä noususta ajoittuu vuoden 2005 jälkeiseen aikaan. Tämän perusteella edellisen eläkeuudistuksen voisi päätellä toimineen hyvin – jopa niin hyvin, että ikääntyneet ovat syrjäyttäneet nuorempia ikäluokkia työmarkkinoilta (koska koko väes-

tön työllisyysaste ei vuonna 2012 ollut kuin hieman vuoden 2000 tason yläpuolella). Raportissa kuitenkin torjutaan päättäväisesti näistä havainnosta mahdollisesti kumpuava tyytyväisyys edelliseen eläkeuudistukseen ja ekonometrisiin tutkimuksiin vedoten osoitetaan, ettei toteutunut hyvä kehitys ollut eläkeuudistuksen mukanaan tuoman joustavan eläkeiän ansiota. Sen sijaan arvioidaan hyvän kehityksen johtuneen työttömyyseläkeputken siirrosta myöhemmäksi. Eläkepolitiikan mittariksi valittu 25-vuotiaan henkilön eläkeiän odote kohosi samaan aikaan eli vuodesta 2000 vuoteen 2012 kahdella vuodella eli 59:stä 61 ikävuoteen. Muutos johtuu kuitenkin ennen kaikkea varhaiseläkekavuuden alentumisesta, ei siitä, että varsinaiselle vanhuuseläkkeelle jääminen olisi myöhentynyt enempiä kuin muutamalla kuukaudella (Uusitalo & Nivalainen 2013).

Työryhmän raportti käsittelee 6. luvussaan sitä, kuinka eläkejärjestelmä voidaan sopeuttaa eliniän nousuun. Raportti esittelee erilaisia vaihtoehtoja ja eri maissa tehtyjä päätöksiä eläkeiän nostamisesta. Periaatteessa sopeutumistapoja on vain kolme: eläkemaksuja voidaan korottaa, eläkkeitä voidaan leikata tai eläkeikää voidaan nostaa. Käytännössä näistä vaihtoehtoista voidaan rakentaa erilaisia yhdistelmiä. Suomen nykyisessä eläkejärjestelmässä sopeutujana on eläkkeen taso; elinajan odotteesta riippuva elinaikakerroin leikkaa 63-vuotiaana eläkkeelle jäävän alkavaa eläkettä. Kerroin pitää huolen siitä, ettei eläkemeno Suomessa nouse, vaikka eliniän pidentyminen jatkuisi. Useissa Euroopan maissa ratkaisua on haettu eläkeiän nostosta ja yleiseltä näyttääkin julkisten eläkejärjestelmien eläkeiän asteittainen nostaminen 67–68 ikävuoteen vuoteen 2030 mennessä. Luvussa esitetään myös Ruotsin eläkeselvityksen ehdotus (SOU 2013), jossa siirryttäisiin joustavaan 63–69 vuoden ikähaarukkaan yhdistettyyn viiteikäjärjestelmään. Ruotsin malli on kiintoisa, koska siellä on myös käytössä elinaikakerroin.

Päätöksenteon kannalta mielenkiintoisin osa raportista on sen viimeinen luku, jossa työryhmä esittelee oman tulkintansa vaihtoehtoista tavoista sopeuttaa suomalainen eläkejärjestelmä eliniän nousuun. Vaikka ryhmä ei esitäkään varsinaisia päätösehdotuksia, voidaan luvusta löytää kuitenkin ryhmän verhottuja suosituksia siitä, mitä vuoden 2017 eläkeuudistuksessa pitäisi tehdä. ETLAssa tehtiin mallilaskelmiin nojautuen (Määttänen 2013; Lassila 2013) raportissa päätellään, että eläkeiän nostaminen on työl-

lissyyden, tulonjaon ja julkisen talouden kannalta parempi vaihtoehto kuin tukeutuminen väljemään malliin, joka perustuisi nykyiseen tapaan yksilölliseen valintaan, joustavuuteen ja taloudellisiin kannustimiin.

Miten uudistustarvetta perustellaan?

Julkisessa keskustelussa on ollut pitkään tapana motivoida eläke-etuuksien heikentämistä viittaamalla ”eläkepommiiin” eli tulevien eläkemenojen hallitsemattomaan kasvuun. Vaikka tämä argumentaatio säilynee vielä pitkään myös julkisissa puheenvuoroissa ja kansalaiskeskusteluissa, on uudistuksen todellinen motivaatio kuitenkin asiantuntijaraportissa erilainen. Tämä johtuu siitä, että enää ei voida puhua eläkepommista. Pikemminkin näyttää siltä, että tulevat eläkemenot ovat kohtuullisen hyvin hallinnassa ja eläkejärjestelmän talous kohtuullisessa tasapainossa myös pitkällä aikavälillä.

Eläkemaksujen nostotarpeen tilanne näyttää nyt helpommalta kuin vuosi sitten, jolloin Pekkarisen työryhmä aloitti työnsä. Eläketurvakeskus julkisti syksyllä 2013 uuden pitkän tähtäimen laskelman (ETK 2013b), jonka mukaan yksityisen sektorin työeläkemaksun kestävä taso olisi tällä vuosisadalla runsaat 25 prosenttia eli prosenttiyksikön verran vähemmän kuin edellisessä, vuonna 2011 tehdyssä ennusteessa. Muutos johtuu muuttuneista maahanmuutto-, työllisyys- ja elinikäoletuksista.

Aiempi runsaan 26 prosentin maksutaso oli selvästi korkeampi kuin vuoden 2013 keskimääräinen vajaan 23 prosentin maksutaso, ja tarvittavaa maksukorotusta pidettiin liian suurena. Haarukka on kuitenkin uusien laskelmien myötä kaventunut. Työmarkkinaosapuolet sopivat osana syksyn 2013 tuloratkaisua TyEL-maksujen nostamisesta 24,4 prosenttiin vuonna 2016. Sovittu taso on siten huomattavan lähellä ETK:n arvioimaa 25 prosentin kestävää maksutasoa, minkä vuoksi maksujen nostotarve vuoden 2016 jälkeen ei enää vaikuta ylivoimaiselta. Pikemminkin puhutaan suhteellisen pienistä luvuista. Kansantalouden tasolla maksujen korotustarvetta ei näyttäisi olevan lainkaan, koska julkisen sektorin eläkemaksuja voidaan tulevaisuudessa jonkin verran alentaa.

Näistä syistä työryhmän raportissa ei puhuta eläkepommista. Sen sijaan eläkeuudistuksen tarvetta motivoidaan julkisen talouden kestävyys-

vajeella. Vaikka ETK:n arvioima maksunkorotuspaine vaikuttaa vähäiseltä, katsoo työryhmä, ”ettei työeläkemaksujen nostaminen ole ensisijainen keino varautua eliniän nousuun” (s. 26). Perustelu on se, että työn verotus kiristyisi, mikä osaltaan veisi tilaa muilta veronkiristyksiltä, jotka voivat olla tarpeen kestävyysvajeen paikkaamiseksi.

Toisaalta ikääntymispeikko on edelleen mukana myös eläketyöryhmän perusteluissa. Vanhuseväestön määrällinen kasvu nopeimmillaan juuri nyt ja vanhushuoltosuhte nousee rajusti vuosien 2010 ja 2030 välillä. Vaikka tämä ei horjutaakaan työeläkejärjestelmää, on seurauksena työllisyyden heikentyminen, verotulojen lasku ja julkisten hoivamenojen kasvu. Nämä tekijät heikentävät valtion ja kuntien taloutta ja aikaansaavat julkisen talouden kestävyysvajeen. Sen vuoksi ”vahvat syyt puoltavat eläkejärjestelmän uudistamisen jatkamista” (s. 24), kuten työryhmä toteaa. Miten eläkeuudistus voi sitten vaikuttaa valtion ja kuntien ongelmiin?

Ajatuksena on, että eläkeuudistuksella voidaan kasvattaa työvoiman tarjontaa. Jos nostetaan eläkeikää tai jotenkin muuten lisätään kannustimia eläköitymisen lykkäämiselle, on seurauksena työvoiman tarjonnan kasvu (ainakin yli 60-vuotiaiden ikäryhmässä). Työvoiman tarjonnan kasvu puolestaan lisää työllisyyttä, tuotantoa ja verotuloja (suhteessa ennustettuun kehityksen perusuraan), jolloin arvio kestävyysvajeesta muuttuu parempaan suuntaan. Tähän ajatukseen nojaa mm. Kataisen hallituksen elokuussa 2013 esittämä talouden rakenneuudistusohjelma.

Tällöin tausta-ajatuksena on, että työvoiman saatavuus muodostaa tai tulee muodostamaan pullonkaulan Suomen taloudelliselle kasvulle. Lausumaton tausta-ajatus on taas se, että työmarkkinoiden ei uskota tasapainottuvan itsestään. Muutenhan tuleva työvoimapula ratkeaisi siten, että työvoiman kysynnän kasvu johtaisi toisaalta maahanmuuton lisääntymiseen ja toisaalta palkkatason nousuun, jolloin suurempi osa työikäisistä hakeutuisi työmarkkinoille. Lisäksi yritykset ryhtyisivät houkuttelemaan eläkeikää lähestyviä jatkamaan työuraansa. Tällaiseen talouden omalakiselle ja spontaaniin sopeutumiskykyyn luottaminen olisi kuitenkin mitä ilmeisimmin liian helppo ratkaisu eikä sitä sen vuoksi mikään vastuuntuntoinen asiantuntijaryhmä voi ryhtyä esittämään.

Raportin keskeisin linjaus on arvio siitä, että

vuoden 2005 eläkeuudistuksessa tehdyt ratkaisut eivät riittäneet vuodelle 2025 sovitun eläkekätavoitteen saavuttamiseen. Arvio voi herättää ihmetystä, koska viimeisen 10 vuoden aikana eläkeiän odote on kohonnut jopa tavoiteltua nopeammin ja 55 vuotta täyttäneiden työllisyysaste kohentunut merkittävästi. Jos sama kehitys jatkuisi, asetettu tavoite saavutettaisiin jopa etuajassa. Pekkarisen ryhmä tukeutuu kielteisessä arviossaan kuitenkin tutkimustuloksiin, joiden mukaan tähän mennessä tapahtunut eläkeiän nousu antaa toteutuneesta kehityksestä liian myönteisen kuvan (Uusitalo & Nivalainen 2013). Työttömyyseläkkeen lakkauttaminen ja korvaaminen työttömyysturvan lisäpäivillä on vähentänyt eläkkeelle siirtymistä, mutta järjestely on lisännyt vastaavasti ikääntyneiden työttömyyttä eikä ole siksi pidentänyt työuria. Varsinaiselle vanhuuseläkkeelle jääminen ei ole myöhentynyt kuin muutamien kuukauden. Tämä arvio tosin sivuuttaa elinaikakertoimen vaikutuksen.

Anna-Maija Lehto (2012) on esittänyt, että keskimääräinen eläkeikä voi jatkaa nopeaa nousuaan, koska nykyisin työssä olevat ovat selvästi terveempiä ja paremmin koulutettuja kuin äskettäin eläkkeelle jääneet suurimmat ikäluokat. Pekkarisen työryhmä ei kuitenkaan uskalla luottaa siihen, että hyvä kehitys toteutuisi itsestään.

Työryhmän määrittelemät uudistusvaihtoehdot

Eläkejärjestelmä voi sopeutua eliniän pidentymiseen korottamalla maksuja, heikentämällä eläkeitä, muuttamalla työssä- ja eläkkeelläoloajan suhdetta tai näitä keinoja yhdistämällä. Raportissa on selvitetty eri keinojen vaikutuksia eläkkeiden riittävyyden, eläkkeiden kohdentumisen, eläkkeiden rahoituksen, työllisyyden ja julkisen talouden kestävyysvajeen näkökulmista. Tulokset perustuvat ETLA:n tutkijoiden raportteihin (Määttänen 2013; Lassila 2013). Mallilaskelmat puoltavat vanhuuseläkkeen alarajan nopeaa nostamista ensin 65 ikävuoteen ja sitomista sen jälkeen eliniän odotteen kehitykseen. Jotta suotuisia työllisyysvaikutuksia saataisiin, on tutkijoiden mukaan välttämätöntä estää työttömyyseläkkeelle pääseminen tätä aiemmin. Tulosten mukaan työllisyys parantuisi, vaikka samalla lisääntyisivät myös eläkeikä lähestyvien työttömyys ja työkyvyttömyys.

Vaihtoehtona tarkastellaan nykyisentyypistä joustaviin ikärajoihin ja lykkäyskannustimiin perustuvaa mallia. Sen etuna on yksilöiden erot paremmin huomioiva joustavuus. Valinnan mahdollisuus parantaa myös hyvinvointia. Sen sijaan työllisyysvaikutukset näyttävät mallilaskelmien mukaan jäävän heikommiksi, koska osa väestöstä käyttäisi hyväkseen alempaa ikärajaa.

Kolmantena vaihtoehtona esitetään Ruotsissa ehdotettua viiteikäjärjestelmää, jossa joustavat ikärajat säilyisivät. Varsinaisena eläkeikäenä markkinoitaisiin kuitenkin alarajaa korkeampaa viiteikää (esim. 65 vuotta), joka voitaisiin myös sitoa eliniän odotteeseen. Alemman eläkeiän valitseminen olisi edelleen mahdollista, mutta siitä rangaistaisiin varhennusvähennyksellä. Lisäksi eläketiedotuksessa voitaisiin siirtyä viiteiän käyttöön alaikärajan sijasta.

Asiantuntijatyöryhmä ei kuitenkaan näytä vaikoittuneen tällaisten pehmeiden keinojen toimivuudesta. Samasta syystä ryhmä ei myöskään lämpene sille, että esimerkiksi ikääntyneiden työntekijöiden työnantajamaksuja tai verotusta kevennettäisiin. Yksilölliseen valintaan liittyvää joustavuutta pidetään kyllä hyvänä, mutta riskinä nähdään se, että useimmat päätyisivät valitsemaan kokonaisuuden kannalta (ja ehkä myös omalta kannaltaan) liian alhaisen eläkeiän. Tällöin huolena on myös järjestelmän heikentyvä sosiaalinen kestävyys eli se, että aluksi houkuttelevalla näyttävällä varhainen eläkkeelle jäänti tuottaa tulevaisuudessa riittämättömän eläke- ja elintason. Työryhmä tukeutuu kannassaan myös mallilaskelmiin; niiden mukaan eläkevarallisuuden arvoa maksimoivien henkilöiden kannattaa aina jäädä eläkkeelle niin varhain kuin mahdollista (Hakola & Määttänen 2007; Uusitalo & Nivalainen 2013).

Työryhmä tunnistaa vanhuuseläkkeen alarajan nostamiseen liittyvät ongelmat. Ne liittyvät toisaalta joidenkin töiden fyysisen rasittavuuteen ja toisaalta eliniän ja terveyden suuriin sosioekonomisiin eroihin. Toisin sanoen eläkeiän nostaminen olisi vaikeinta vähän kouluja käyneiden ja raskaita töitä tekevien työntekijöiden kannalta, joilla on nykyäänkin vaikeuksia selvittää työkykyisinä 63 ikävuoteen asti. Raportissa keskustellaan jousto- ja varhennusmahdollisuuksista. Lopputulemana on kuitenkin se, että makrotalouden tasolla eläkeiän ripeä nostaminen 65 ikävuoteen näyttättyy parhaana ratkaisuna – ei välttämättä ihmisten mutta kuitenkin kansantalouden ja julkisen talouden kannalta.

Elinaikakertoimen vaikutus

Edellisen kanssa johdonmukaista on, että työryhmä ei raportissaan rohkene myöskään luottaa elinaikakertoimen käyttäytymistä ohjaavaan vaikutukseen. Osin tämä johtuu siitä, ettei elinaikakertoimen käytännön vaikutuksista ole vielä ehtinyt karttua kovin paljoa kokemuksia eikä tutkimustuloksia. Osin epäluottamus kertoo meen johtuu tutkijoiden teoreettisesta olettamasta, jonka mukaan ihmiset eivät maksimoi kuu-kausieläkettä vaan koko tulevan eläkepäätoman nykyarvoa. Eläkepäätoman arvoon vaikuttaa eniten eläkevuosien määrä, jolloin varhainen eläkkeelle jääminen näyttäytyy kannattavalta. Tällöin ei kuitenkaan huomioida työssä käynnin jatkamisen mahdollisia hyviä puolia kuten palkkaa ja työpaikan sosiaalisia suhteita (taloustieteessä on pitkä perinne sille, että työntekoa pidetään kielteisenä asiana, josta on saatava riittävä korvaus).

Elinaikakerroin otettiin käyttöön vasta vuonna 2010, ja toistaiseksi sen vaikutus alkaviin eläkeisiin on vähäinen. Kuitenkin jo 2020-luvulle tultaessa elinaikakertoimen vaikutus kasvaa merkittäväksi, jos nykyinen malli säilyy. Elinaikakerroin tulee leikkaamaan yli 5 prosenttia 63-vuotiaan eläkkeestä. Ainoa keino elinaikaleikkurin neutralointiin on eläkkeelle jäämisen lykkääminen ja eläkkeen kartuttaminen superkarttuman avulla. Luultavasti vuoteen 2050 mennessä täyden eläkkeen saaminen edellyttää eläkkeelle jäämisen lykkäämistä jo 67 ikävuoteen, jotta elinaikakerroin ei söisi eläkettä. Kertoimen kasvaessa suureksi sillä voi olla jo jonkin verran vaikutusta eläköitymispäätöksiin.

Työryhmä ei kuitenkin luota siihen, että itsenäisiä päätöksiä tekevät ihmiset innostuisivat elinaikakertoimen negatiivisen vaikutuksen kumoamiseen myöhen-tämällä eläkkeelle jääntään. Perusteluna on eläkepääoma-argumentin lisäksi havainto siitä, että toistaiseksi useimmat ovat jääneet vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaina. Tämä ei kuitenkaan kerro elinaikakertoimen vaikutuksesta vielä mitään, koska kokemuseräistä tietoa kertoimen vaikutuksesta on hyvin vähän. Lisätukea skeptiselle suhtautumiselle saadaan Eläketurvakeskuk-sen asiantuntijoiden perin varovaisesta arvauk-sesta (ETK 2013b), jonka mukaan keskimääräi-nen eläkeikä nousisi vain runsaalla vuodella vuo-teen 2080 mennessä, vaikka elinaikakerroin leik-kaisi ennusteen mukaan tuolloin jo yli neljän-neksen eläkkeistä. Toisin sanoen entistä pidem-pään elävät ihmiset jäisivät edelleen suhteellisen varhain eläkkeelle siitä huolimatta, että eläke oli-si 25 prosenttia nykyistä pienempi. Tätä voi pitää uskottavana, jos niin haluaa.

Elinaikakerroin suojaa tehokkaasti eläkejär-jestelmän taloutta eliniän nousun vaikutuksilta. Jos vanhuuseläkkeen alaikärajaa nostetaan ja sil-tä osin kavennetaan yksilöiden valinnanvapautta, joudutaan elinaikakertoimen roolia pohtimaan uudelleen. Luultavasti osa sen eläkettä leikkaa-vasta vaikutuksesta on syytä säilyttää, mutta osa eliniän odotteen nousun vaikutuksesta joudu-taan siirtämään vanhuuseläkkeen alaikärajaan. Muutos tekee eläkejärjestelmästä hieman aiem-paa monimutkaisemman, mutta sama vaikutus lienee kaikilla muillakin muutoksilla.

KIRJALLISUUS

- ETK: Suomen eläkejärjestelmän sopeutuminen elin-iän pitenemiseen. Eläkekysymysten asiantuntija-työryhmän raportti. Helsinki: Eläketurvakeskus, 2013a.
- ETK: Lakisääteiset eläkkeet: pitkän aikavälin laskelmat 2013. Eläketurvakeskuksen raportteja 4/2013. Helsinki, 2013b.
- Hakola, Tuulia & Määttä, Niku: Vuoden 2005 elä-keuudistuksen vaikutus eläkkeelle siirtymiseen ja eläkkeisiin: arviointia stokastisella elinkaarimallil-la. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2007:1, ET-LA B 226. Helsinki, 2007.
- Lassila, Jukka: Vanhuuseläkeiän sitominen eliniän ke-hitykseen. Teoksessa Lassila, Jukka & Määttä, Niku & Valkonen, Tarmo: Eläkeiän sitominen elinaikaan – miten käy työurien ja tulonjaon? Elä-keturvakeskuksen raportteja 05/2013, ETLA B 258. Helsinki, 2013.

- Lehto, Anna-Maija: Eläkeikätaavoite on saavutettavis-sa. Hyvinvointikatsaus 2012:1, 48–55. Helsinki Tilastokeskus, 2012.
- Määttä, Niku: Eläkepoliittisten uudistusvaihtoeh-tojen arviointia stokastisen elinkaarimallin avul-la. Teoksessa Lassila, Jukka & Määttä, Niku & Valkonen, Tarmo: Eläkeiän sitominen elinai-kaan – miten käy työurien ja tulonjaon? Eläke-turvakeskuksen raportteja 05/2013, ETLA B 258. Helsinki, 2013.
- SOU: Åtgärder för ett längre arbetsliv. Slitbetänkan-de av pensionsåldersutredningen. Statens offentli-ga utredningar SOU 2013:25. Stockholm, 2013.
- Uusitalo, Roope & Nivalainen, Satu: Vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutus eläkkeellesiirtymi-sikään. Valtioneuvoston kanslian raportteja 5/2013. Helsinki, 2013.